

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนก ชวลักษณ์. "การแต่งงานของชาวเล," ใน ประเพณีเกาะภูเก็ต. บรรณาธิการโดย สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. หน้า 83-88. ภูเก็ต : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต, 2531.
- กรีซ สืบสนธิ. วัฒนธรรมและพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนฉบับที่ 6 (2530-2534). กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2529.
- กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์, 2536.
- เกษมชาติ เทพไทย. "ชาวเล : ชนเผ่าพื้นเมืองทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้," ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง. หน้า 246-252. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต, 2528.
- กณิดา เลขะกุล. "เล่าเพื่อเรื่องเกาะกลาง," อนุสาร อ.ส.ท. 27 (2) : 32-40; กันยายน 2529.
- จรัส ทองจีน. ชาวเลในจังหวัดภูเก็ต : การศึกษาสภาพชุมชนเพื่อหาแนวทางจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชนกลุ่มน้อย. ปรินญาณีพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.
- เจน จรจัด. "อุรัก ลาไว้อย วิญญาณอิสระแห่งท้องทะเล," อ.ส.ท. 22 (8) : 47-53; มีนาคม 2525.
- ฉันทัส ทองช่วย. "ชาวเลและภาษาชาวเลเกาะสิเหร่," ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง. หน้า 254-261. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต, 2528.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. "กระบวนการสันนิเวศนาการและระบบสื่อการสอน," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยี และสื่อสารการศึกษา, หน่วยที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหมิตร, 2533.
- "ชาวเล." ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 3. หน้า 963-973. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.

- เชียรศรี วิวิธสิริ. การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน : เทคโนโลยีทางการศึกษา.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร, 2535.
- คณัย ไชยสิงห์. เจตคติทางด้านสุขภาพของนักเรียนชาวเขา ชั้น ป.5 และชั้น ป.6 โรงเรียนศึกษา
สงเคราะห์ในภาคเหนือ. ปรินูญานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2531.
- ทวีป อภิสัทธี. "การถ่ายทอดวัฒนธรรมยุคปัจจุบัน : ปลาที่ว่ายทวนกระแส," มิตรครู. 27 (15);
สิงหาคม 2528.
- ธนวดี บุญลือ. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชาวเขา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ภาพพิมพ์,
2531.
- บรรพต วีระสัย. สังคมวิทยาและมนุษยวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร :
ประชาชน, 2532.
- ประมะ สดะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์, 2526.
- ประทีป ชุมพล. "ชาวเล, ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับสังคมชีวิตและการศึกษา," แลใต้. 5 (2) :
25; กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2524.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. "วัฒนธรรมชาวเล," อ.ส.ท. 18 (7) : 14-17, 72-79; กุมภาพันธ์ 2521.
- ประเทือง เครือหงส์. ชาวน้ำ (ชาวทะเล) ในเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจเทรดดิ้ง,
2519.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. "ชาวน้ำที่เกาะอาดัง," รัฐมิแล. 3 (2) : 75-80; พฤษภาคม-มิถุนายน
2517.
- พิมพ์ไถ่ ตังเมธากุล. การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเล
เกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต. สารนิพนธ์ ศศ.บ. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529. อัดสำเนา.
- "ยิปซีสมุทร," ใน พังงา 28. หน้า 37-40. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา, 2528.
- ยุพดี จันทรดวง. การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านชาวเล.
ปรินูญานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ, 2533.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. "หมู่เกาะสุรินทร์," อนุสาร อ.ส.ท. 24 (8) มีนาคม ; 2527.

- วิสิฎฐ์ มะยะเฉียว. "ชีวิตชาวเลภูเก็ต," ใน ถลาง ภูเก็ตและชายฝั่งทะเลอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์และเศรษฐกิจ. บรรณาธิการโดย วิสันชนี โปธิสุนทร. หน้า 217-254. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2532.
- ศรีสวาส ชลวิสุทธิ อ่างถึงใน อดุลย์ ดันประยูร. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2539.
- สุชาติ โปธิวิทย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2537.
- สุรางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สุมานิน รุ่งเรืองธรรม. วิธีการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2526.
- สุมิตร คุณานุกร. ภาษาท่าทาง. นนทบุรี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2519.
- สุรพันธ์ ดันศรีวงษ์. วิธีการสอน. กรุงเทพฯ : สยามสปอร์ต, 2538.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- "หนุ่มภูเก็ต" (นามแฝง). "ชาวเล (ไทยใหม่) ที่ภูเก็ต," พัฒนาชุมชน. 26 (9) : 51-60 ; กันยายน 2530.
- อภิรักษ์ บัวหนักดี. "มอเกิน.....ชาวเลกลุ่มสุดท้าย." อนุสาร อ.ส.ท. 28 (11) มิถุนายน: 2531.
- อมร วรมาลี. "สิมิลัน-สุรินทร์มรดกงามแห่งผืนน้ำอันดามัน," ท่องเที่ยวโลกธรรมชาติ. 2 (8) มีนาคม 2540.
- อมร แสงมณี. "ประเพณีลอยเรือของชาวเล," ภาษาและวัฒนธรรม. 1 (2) : 1-16; กรกฎาคม-ธันวาคม 2524.
- อมรา พงศาพิชญ์. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- อาภรณ์ อุกฤษณ์. "ชาวเล ยิปซีทะเลแห่งอันดามัน," สารคดี. 2 (23) : 85-99 ; มกราคม 2530.
- อุทัย หิรัญโต. "เรื่องของชาวน้ำ," เทศาภิบาล. 20(4) : 339-344 ; เมษายน 2516.

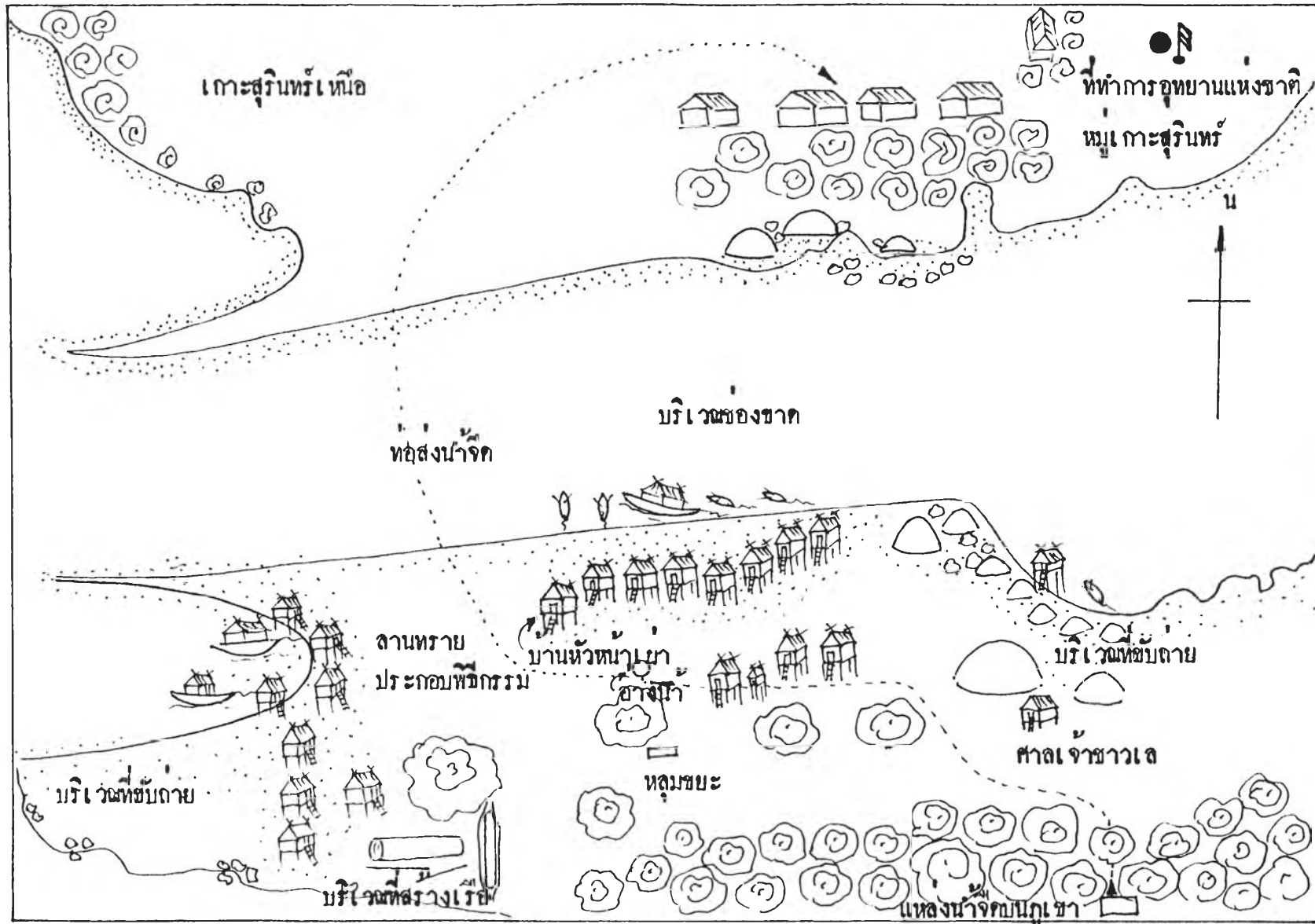
ภาษาอังกฤษ

- Salz, Arthur. "Occupation," Encyclopaedia of the Social Sciences. Vol.11, 1954.
- Berlo David K. The Process of Communication. New York : Holt, Rinehart and Winstone, Inc., 1960.
- Derek Freeman. Report on the Iban. L.S.E. Monograph No. 41, London : Athlone Press, 1970.
- Ely and Gerlach. "The Field of Educational Technology : A Statement of Definition" Audio-Visual Instruction. 36-43; October, 1972.
- E.R.Leach. Political Systems of Highland Burma. London : Athlone Press, 1970.
- Miller, George A. Language and Communication. New York : McGraw-Hill, 1951.
- Murdock, George. อ้างถึงใน จีรพรรณ กาญจนจิตรา. สังคมวิทยาและมนุษยวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : ประชาชน, 2532.
- Harold, C Conklin. "An Ethnological Approach to Shifting Agriculture, "Environment and Cultural Behavior edited by A.P. Vayda. New York : The Natural History Press, 1969.
- Hogan, David W. "Men of the Sea : Coastal Tribes of South Thailand's West Coasts," Journal of The Siam Society. 60 (1) : 205-235; January 1972.
- Hovland, Carl I., Irving, L Janis and Harola, H Kelly. Communication and Persuasive. New Heaven : Yale University Press, 1953.
- Ivanoff, Jacques. Bonem et la reine Sibiane. Hatier; Septembre 1995.
- Ruesch, Jurgen and Bateson, Gregory. Communication : The Social Matrix of Psychiatry. New York : W.W. Norton and Co., 1951.
- Lasswell, Harold D. "The Structure and Function of Communication in Society." in Wilbur Schramm and Donald F.Robert, eds. The Process and Effects of Mass Communications. Urbana : University of Illinois Press, 1971.

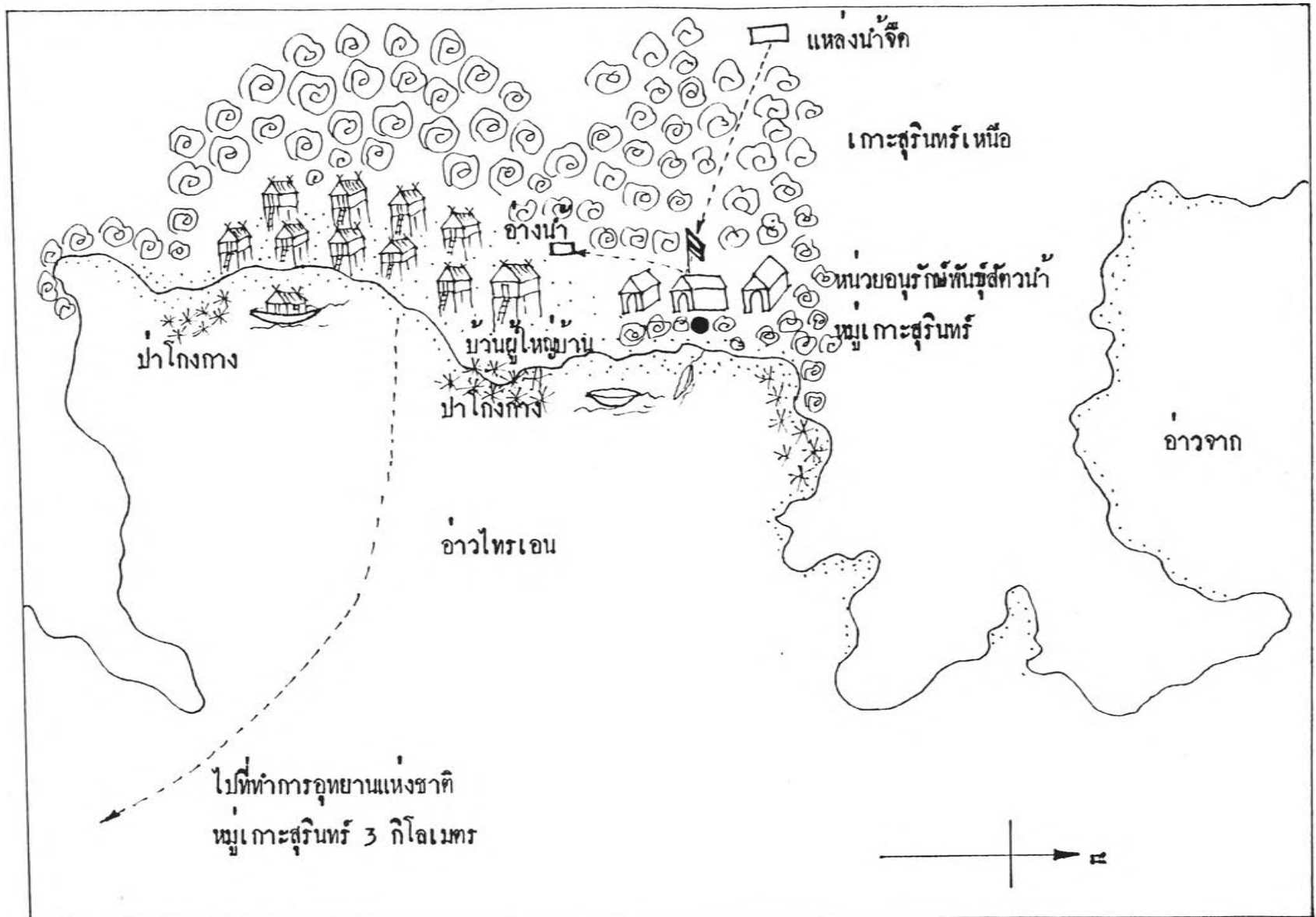
- Osgood, C.E. (ed.), "Psycholinguistics : A Survey of Theory and Research Problems."
Journal of Abnormal and Social Psychology. XLIX. October 1954, Morton
Prince Memorial Supplement, 1954.
- Everett, M Rogers. "Communication Channels." in Handbook of Communication.
Chicago : Rand Mc. Nelly, 1978.
- Saylor, J. Galen. Curriculum Planing for Better Teching and Learning. Japan : Hotel.
Saunders Japan, 1981.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แผนที่ทางกายภาพหมู่บ้านชาวเลเกาะสุรินทร์ใหญ่ บนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
 (แหล่งที่มา: จากการสำรวจของยูวชัยในพื้นที่ และสำรวจจากข้อมูลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ พ.ศ. 2540)

แผนที่ทางกายภาพหมู่บ้านชาวเลบนเกาะสุรินทร์เหนือ บนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
 (แหล่งที่มา: จากการสำรวจของผู้วิจัยในพื้นที่ และสำรวจจากข้อมูลของหน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ หมู่เกาะสุรินทร์ พ.ศ. 2540)

ภาคผนวก ข

แบบบันทึกการสังเกตการสื่อสารการศึกษาของชาวเล หมู่เกาะสุรินทร์

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ

แนวคำถามเพื่อใช้สัมภาษณ์ชาวเล บนหมู่เกาะสุรินทร์ เพื่อรวบรวมข้อมูลการศึกษาการ
สื่อสารการศึกษาของชาวเล หมู่เกาะสุรินทร์

1. การถ่ายทอดค่านิยมที่อยู่อาศัย

- ชาวเลอยู่บริเวณนี้มานานแล้วหรือ
- เมื่อก่อนอยู่กันบริเวณตรงไหน แล้วทำไมจึงต้องย้ายที่อยู่
- ต้องดูที่ดูทางก่อนมั๊ย ก่อนที่จะย้ายไปอยู่บริเวณนั้น
- ใครเป็นผู้ดูว่าที่ตรงไหนดีหรือไม่ดี
- ใครเป็นคนบอกว่าการดูที่ดูทางต้องดูอย่างนั้น
- แล้วเวลาเขาบอก เขาบอกอย่างไร
- ทำไมบางครั้งครอบครัวอาศัยอยู่บนเรือ บางครอบครัวอาศัยอยู่บนบ้าน
- ระหว่างอาศัยอยู่บนเรือกับอาศัยอยู่บนบ้านอย่างไรนานกว่ากัน แล้วอยู่บนเรือช่วงไหน อยู่บนบ้านช่วงไหน
- แล้วใครเป็นคนหัดให้สร้างเรือ และหัดให้สร้างบ้าน
- หัดให้ตอนอายุสักกี่ปี (เท่า ๆ เด็กคนไหน)
- เวลาเขาหัดนั้นเขาหัดอย่างไร
- หัดให้แต่ผู้ชายหรือ
- แล้วการสร้างบ้าน หรือการสร้างเรือนั้นชาวเลมีความเชื่ออะไรหรือเปล่า
- ความเชื่อเหล่านี้ได้มาจากใคร ใครเป็นคนบอก
- เวลาเขาบอกทุกคนต้องเชื่อมั๊ย
- ถ้าไม่เชื่อละ อะไรเกิดขึ้นบ้าง

2. การถ่ายทอดค่านิยมการประกอบอาชีพ และการหาอาหาร

- ชาวเลจับปลาด้วยวิธีไหนบ้าง
- เครื่องมือที่นำมาจับปลา หรือว่านำมาหาอาหารจากทะเล มีอะไรบ้าง
- เครื่องมือเหล่านี้แตกต่างกับในอดีตหรือไม่
- แล้วใครเป็นคนสอนให้รู้จักวิธีทำ ตลอดจนวิธีใช้เครื่องมือเหล่านี้
- สอนให้ทำอย่างไร และสอนให้ใช้อย่างไร
- ขณะที่ออกไปทำมาหากิน เช่น ออกไปแทงปลา ไปเจาะหอย ได้นำลูกไปด้วยมั๊ย
- ลูกโตขนาดเท่ากับเด็กคนไหนถึงนำไปด้วย ทำไมถึงต้องเท่าเด็กคนนั้น
- มีมั๊ยที่บางครั้งลูกไม่ได้ไปกับพ่อ หรือแม่ แต่ไปกับคนอื่น ๆ ใครบ้าง

- สอนลูกให้ดูอย่างไรว่าตรงไหนมีปลาเยอะ หรือตรงไหนมีหอยเยอะ ะ
- ระหว่างพ่อกับแม่แบ่งกันสอนลูกมั๊ย แล้วถ้าแบ่งกันแม่สอนเรื่องอะไรให้ลูกบ้าง ส่วนพ่อสอนเรื่องอะไรให้ลูกบ้าง
- รู้ได้อย่างไรว่าบริเวณไหนมีมัน หรือว่ากลอยเยอะ ใครเป็นคนบอก
- รู้ได้อย่างไรว่าผักชนิดไหนกินได้ หรือกินไม่ได้ ใครบอก เขาบอกอย่างไร
- ผักเหล่านี้มีอยู่เฉพาะบนเกาะสุรินทรเหนือหรือ
- ได้ปลา ได้หอย มาแล้วเอาไปทำอะไร ถ้าขนนำไปขายให้กับใครที่ไหน
- เมื่อได้เงินมาแล้วใช้จ่ายอย่างไร เช่น ซื้ออะไรบ้าง มีการเก็บเอาไว้วันอื่น ๆ มั๊ย

3. การถ่ายทอดด้านสุขภาพอนามัย

- ชาวเลเวลาคลอดไปคลอดกับใคร
- ทำไมถึงเป็นแม่แทน ใครสอนให้เวลาทำคลอดทำอย่างไร
- เวลาสอนให้ทำคลอดเขาสอนอย่างไร
- เด็ก ๆ ชาวเลถ้าไม่สบายใครรักษาให้
- รักษาอย่างไร
- ลูกดาก็ไปหัดวิธีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บเหล่านี้มาจากใคร
- เวลาเขาสอนวิชาความรู้เหล่านี้ให้ลูกเขาสอนอย่างไร
- สอนให้ตั้งแต่อายุเท่าใด (เท่า ๆ เด็กคนไหน) หรือว่ามาสอนให้เมื่อใดแล้ว
- ทำไมชาวเลชอบสูบบุหรี่ และก็ชอบกินเหล้า
- ใครบอกกว่าสูบบุหรี่ทำให้ฟันแข็งแรง และก็กินเหล้าทำให้ร่างกายอบอุ่น
- สมัยก่อนชาวเลสูบบุหรี่ และก็ดื่มเหล้ามั๊ย
- ไปหัดมาจากไหน ใครหัดให้ดื่ม

4. การถ่ายทอดด้านการแต่งกาย

- เมื่อก่อนชาวเลแต่งตัวอย่างไร ผู้ชายนุ่งอะไร ผู้หญิงนุ่งอะไร
- ใครหัดให้นุ่งผ้าอย่างไร (การนุ่งผ้าแบบเดียว)
- นุ่งผ้าอย่างนี้กับนุ่งผ้าแบบกางเกงขายาวอย่างไรไหนสะดวกกว่ากัน
- ไปเอาเสื้อผ้าเหล่านี้มาจากไหน ชอบมั๊ย
- เด็ก ๆ ทำไมถึงชอบสวมกำไลที่ทำจากเตากระ
- ใครเป็นคนบอกว่าช่วยกันฝึได้

5. การถ่ายทอดด้านศิลปะและการบันเทิง

- ผู้หญิงชาวเล สานพวกเสื่อเหล่านี้เป็นทุกคนมั๊ย
- ใครเป็นคนสอนให้รู้จักวิธีการสานเสื่อและอิทุม (กระปุก)
- สอนให้ตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ เลยหรือไม่ (เท่า ๆ กับเด็กคนอื่น)
- ทำไมถึงต้องสอนเฉพาะเด็กผู้หญิง ทำไมไม่สอนให้เด็กผู้ชายบ้าง
- การสอนการจักสานเหล่านี้ ถ้าเป็นขั้นตอนยาก ๆ แม่ทำอย่างไร
- ใครเป็นคนหัดให้ร้องเพลง หัดให้รำ
- เพลงที่ชาวเลร้องกันอยู่ทุกวันนี้มีหลายเพลงมั๊ย เหมือนเมื่อก่อนมั๊ย
- เวลาเขาหัดให้ร้องเพลง หัดให้รำ เราหัดให้เวลาไหน
- ทำไมถึงไม่เล่นไฟบ้าง
- เล่นไฟดีหรือไม่ดี
- ใครเป็นคนสอนให้ชาวเลรู้วิธีการเล่นไฟ ไปเอามาจากไหน

ข้อมูลจากการสังเกต

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายถอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายถอด	หมายเหตุ
29 พ.ย.2539	พ่อกับลูกชาย 2 คน	- พ่อทำให้อู - ลูกสังเกตการทำงาน ของพ่อ - ช่วยพ่อทำงาน	ผู้ชายคนหนึ่งกำลังไขทางมะพร้าวแห้งจุดไฟเผาไต้ทอง เรื่องาม จากการสังเกตพบเด็กผู้ชายอายุประมาณ 8-9 ปี กำลังช่วยพ่อเผาไต้ทองเรื่องาม จากการสอบถาม เขาเล่า ว่าต้องเผาเอาตะไคร่น้ำสีเขียว ๆ ที่เกาะตามทองเรือออก ให้หมด เพราะมันทำให้เรือแล่นช้า และจะทำให้เรือผู้เร็ว ด้วย ทั้งนี้เพราะเรือชาวเลไม่ได้ทำสีเหมือนเรืออุทยาน หรือเรือของหน่วยประมง ถ้าได้ทำสีตะไคร่น้ำจะไม่เกาะ และยังทำความสะอาดได้ง่ายด้วย	- บุคคล (พ่อ) - ของจริง ได้แก่ เรื่องาม ทางมะพร้าวแห้ง มัดรวมกัน เป็นมัด ๆ	
2 ธ.ค. 2539	แม่และลูกผู้หญิง พร้อมทั้งกลุ่มผู้หญิง และเด็กเล็ก ๆ 8-9 คน	แม่ทำให้อู เด็ก ๆ สังเกตจากการกระทำ ของแม่ของคนอื่น ๆ ในชุมชน	พบเด็กหญิงนั่งฟูบบนตักแม่ แม่กำลังไขไม้ไผ่แหลม แบน ๆ เรียกว่า ซีร์บิ แหวกผมลูกผู้หญิงหาเหาน้ำเค็มให้ กัน จากการพูดคุย เหาน้ำเค็มเหล่านี้ถ้าอยู่บนสิริชะของ เด็ก ๆ จะทำให้คันสิริชะ บางทีมันมีไขต้องไขซีร์บิ กดทับกับสิริชะให้มันแตก เด็ก ๆ ชอบเล่นน้ำทะเลแล้ว ไม่ได้อาบน้ำจืด บางกลุ่มก็เป็นผู้ใหญ่หาให้กันเอง พี่หา ให้น้องก็มี โดยนั่งลงบนพื้นทรายที่มีสีดำเกลือกลาดไป ด้วยใบไม้ เศษไม้ ถุงพลาสติก. บางครั้งก็พบแม่ปู	- ซีร์บิ - ตัวเหาน้ำเค็ม	

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ
			ผ้าถุงลงบนพื้นทราย พร้อมวางลูกที่เพิ่งเกิดให้นอนหลับ แต่ก็มีเข่งกันที่ย่าหรือยายหาหาให้กับหลาน ๆ		
4 ธ.ค. 2539	ผู้ชาย 6 คน พร้อมเด็กผู้ชาย 2 คน อายุประมาณ 7-8 ปี	- สังเกตการกระทำ ของพ่อและคนอื่น ๆ	ผู้วิจัยติดตามชาวเลไปแทงปลา ไปด้วยกัน 6 คน ผู้ใหญ่ 4 คน เด็กผู้ชาย 2 คน (อายุประมาณ 7-8 ปี) ผู้ชายคนหนึ่งกำลังบอกให้คนที่ถือหางเสื่อพาเรือไปที่เกาะเล็ก ๆ ซึ่งเรียกว่า หินกอง จากนั้นทอดสมอเรือแล้วผู้ชายทั้ง 4 ก็สวมหน้ากาก นุ่งผ้าโสร่ง แบบนุ่งเดี่ยว พร้อมทั้งเครื่องมือแทงปลา เรียกว่า แหลม กระโดดลงไปในทะเลใกล้ ๆ กับเรือ สักพักก็ขึ้นมาพร้อมปลาแก่ขนาดใหญ่ที่ติดกับแหลม เด็ก ๆ ช่วยเอาแหลมอันใหม่ขึ้นให้พ่อ แล้วช่วยกันดึงปลาออกจากแหลม อีกสักพักก็ได้ปลาอีก ตามดูทราบว่า เป็นปลานกแก้ววันนี้ได้ปลา 8 ตัว แล้วมายังหมู่บ้านชาวเล	- เครื่องมือแทง ปลา - ปลาที่แทงได้ - บุคคล ได้แก่ พ่อ และเพื่อนของพ่อ - สถานที่ ซึ่งเรียก ว่าหินกอง	
8 ธ.ค. 2539	เด็กผู้หญิงอายุ 10- 13 ปี 2 คน พร้อม กับพ่อและแม่	- แม่ทำให้ดู - พ่อบอก	แม่กำลังใช้ไม้ไผ่ขนาดยาวต่อเรือให้ออกจากแนวหินปะการังหน้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ เพราะว่าน้ำลตไม่สามารถใช้หางเสื่อได้ แม่ใช้ไม้ไผ่ปักลงในน้ำพร้อมกับโน้มตัวดันเรือให้ไปตามทิศทางที่พ่อบอก	- บุคคล แม่และพ่อ - สถานที่ ท้อง ทะเลที่น้ำลตจน มองเห็นปะการัง	

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ
			เด็ก ๆ กำลังนั่งดูแม่ถ่อเรืออยู่บริเวณหัวเรือ จากการสังเกตไม้ไผ่ที่ไผ่ถ่อเรื่อนั้นด้านหนึ่งเป็นเหล็กแหลม 3 ง่าม ซึ่งชาวเลเรียกว่า ชุม หรือแหลม นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการแทงปลาแล้วยังใช้เป็นอุปกรณ์ในการถ่อเรือเมื่อยามที่เรือติดแหงได้อีกด้วย	- เครื่องมือแทงปลาที่ไผ่เป็นไม้ถ่อเรือ	
8 ธ.ค. 2539	เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง 4-5 คน ขนาดเท่า ๆ กัน (ประมาณ 7-8 ปี)	- เรียนรู้จากการฝึกหัดเอง	เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง 4-5 คน กำลังแจวเรือข้ามฟากไปมาระหว่างเกาะสุรินทรเหนือ และเกาะสุรินทรใต้ โดยมีเด็กผู้ชายชื่อ กุ้ง เป็นคนแจว จากการซักถามผู้ใหญ่ทราบว่า เด็ก ๆ เหล่านี้ว่างเมื่อไหร่ก็จะแจวเรือข้ามไปมา บริเวณช่องขาด บางครั้งถูกใช้ให้ไปซื้อสิ่งของจากร้านค้าสวัสดิการ เด็กคนอื่น ๆ ก็ตามไปด้วย การฝึกหัดนั้นไม่ได้มีใครฝึกหัดให้ เด็ก ๆ ฝึกหัดเอง แรกเริ่มจากการแจวระยะสั้น ๆ แต่เมื่อนาน ๆ ไป ก็สามารถแจวไปกลับระหว่างเกาะทั้ง 2 ได้	- เรือแจว	
9 ธ.ค. 2539	ผู้หญิงและเด็กผู้หญิง จำนวน 10-15 คน	- แม่และคนอื่น ๆ ทำใหญ่ และมีการชี้แนะพร้อมบอกใหญ่จึก	วันนี้ติดตามชาวเลกลุ่มหนึ่งขึ้นไปบนป่าหลังหน่วยประมงประมาณ 10-15 เป็นผู้หญิงและเด็กผู้หญิงบางคน ใช้โสร่งสะพายลูกที่ยังเดินไม่ได้ไว้ข้างหลัง โดยถือ	- เหล็กชุด - หัวมันยี่น - บุคคล แม่และ	

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ
		และจำเอาไว้ พร้อมทั้งให้ลูกช่วยเหลือในขณะปฏิบัติ	เหล็กชุด ไปด้วยทุกคน เมื่อไปถึงเด็ก ๆ ช่วยกันหาเตาของมัน เรียกว่า มันยีน จากนั้นแม่ชุดลงไปลึกประมาณ 1 เมตร กว้าง 8-10 นิ้ว แล้วแต่ว่าหลุมมัน ๆ เจอหินหรือไม่ ถ้าเจอก้อนหินก็ชุดกว้างหน่อย การชุดต้องให้มันติดกับดินด้านหนึ่ง เพื่อไม่ให้หัก เด็ก ๆ ใช้มือเล็ก ๆ ค่อยดินที่แม่ชุดขึ้นมาองไว้บริเวณปากหลุม เมื่อได้หัวมันแล้วก็ห่อด้วยผ้าขาวม้า หรือใส่ถุงหิ้วแล้วหาเตาอื่น ๆ อีกเด็ก ๆ ทุกคนเดินตามแม่อย่างซำนิซำนาญ โดยที่ไม่ได้สวมรองเท้าแต่อย่างใด	- บุคคลและผู้หญิงคนอื่น ๆ - สถานที่ บริเวณที่มีเตาของมันยีน	
10 ธ.ค. 2539	เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย 5-6 คน	- พឹคหัดให้น้อง - เด็ก ๆ เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตัวเอง	ที่หน้าหมู่บ้านเด็ก ๆ 5-6 คน กำลังเล่นน้ำทะเลกันอย่างสนุกสนาน เด็กที่ว่ายน้ำไม่เป็นก็เกาะหลังพี่ ๆ หรือเล่นอยู่บริเวณน้ำตื้น ๆ บางคนใช้ถังน้ำมัน แผ่นโฟม เกาะเพื่อไม่ให้จมน้ำ ชาวเลเล่าว่าเด็ก ๆ ชาวเลทุกคนสามารถว่ายน้ำได้ตั้งแต่อายุ 2-3 ปี บางคนจมน้ำหลาย ๆ ครั้งจึงจะว่ายน้ำได้ พ่อแม่ไม่ค่อยห่วงมากนัก เพราะเวลาเล่นน้ำก็จะเล่นกันหลาย ๆ คน โดยมีพี่โต ๆ คอยดูน้อง บางคนที่ยังว่ายน้ำเก่งก็ให้ใช้อุปกรณ์ช่วย เช่น ถังน้ำมัน แผ่นโฟม แผ่นไม้ เป็นต้น, เด็กผู้ชายบางคนก็ใช้เรือแจว แจว	- อุปกรณ์ช่วยในการว่ายน้ำได้แก่ ถังน้ำมัน แผ่นไม้ แผ่นโฟม - บุคคล ได้แก่ พี่ ๆ	

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ
12 ธ.ค.2539	เด็กผู้หญิง และผู้ใหญ่ ซึ่งทั้งหมดเป็นผู้หญิง	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้ดู - บอกให้ทำ - สังเกตจากการกระทำของผู้ใหญ่ 	<p>ไปมาระหว่างเกาะทั้ง 2 อย่างสนุกสนาน บ้างก็กระโดดลงไปในน้ำ แล้วขึ้นมาแจวเรือเล่นต่อ หลังจากนั้นก็ไปอาบน้ำจัดก่อนทุกคน วันนี้พบเด็กชาวเล 6-7 คน เป็นผู้หญิงทั้งหมดกำลังตามแม่ไปเจาะหอย บางคนก็ไปกับคนอื่น ๆ ทุก ๆ คนถือเหล็กแหลม ๆ ชาวเลบอกว่า เรียกว่า “แป๊ะต็อก” เอาไว้เจาะหอย เรียกว่า “หอยเจาะ” ผู้วิจัยมีโอกาสตามไปดูด้วย หอยเจ้านั้นจะอยู่บนโขดหิน ทุกคนกระโดดลงจากเรือแล้วใช้แป๊ะต็อก เจาะให้เปลือกหอยแตกแล้วใช้ปลายแป๊ะต็อกด้านที่แหลมเขี่ย เนื้อหอยขึ้นมา เด็ก ๆ หลายคนนั่งดูแม่บนเรือเพราะว่ายังไม่เป็น และการขึ้นไปเหยียบบนเปลือกหอยที่แตกและคม อาจจะทำให้บาดเจ็บได้ถ้าไม่ถนัด เมื่อได้เนื้อหอยเต็มตะกร้าที่เรียกว่า “จ๊ะหลือด” แล้ว ทุกคนก็ว่ายน้ำกลับมาขึ้นเรือ บางคนหยิบเนื้อหอยที่เจาะได้นั้นกินดิบ ๆ อย่างอร่อย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เครื่องมือเจาะ - หอยแป๊ะต็อก - และจ๊ะหลือด - แม่และผู้หญิงคนอื่น ๆ - บริเวณโขดหินที่มีหอยเจาะอาศัยอยู่ 	
16 ธ.ค. 2539	ผู้ชายชาวเล 5-6 คน และเด็กผู้ชาย 7-8 ปี (กุงและเจดีย์)	<ul style="list-style-type: none"> - บอกให้ทำ - ทำตามผู้ใหญ่ 	<p>วันที่ที่บ้านชาวเลพบผู้ชายชาวเล 5-6 คน กำลังกลับมาจากดำหอย ภายในเรือมีหอยมือเสือ 2 ตัว และมีหอยเบี้ยอีก 1 ตะกร้า จากการสอบถามชาวเลเหล่านี้เล่าให้ฟังว่า กลับมาจากดำหอยแถว ๆ เกาะสุรินทร์ได้ ไปกันหลาย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หอยชนิดต่าง ๆ - บุคคล (พ่อและผู้ชายเพื่อนบ้าน) - นุหรี 	

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ
			คนเอาเด็กพวกนี้ติดเรือไปด้วย เป็นการหัดให้เด็ก ๆ รู้จักการทำมาหากิน จากการสอบถาม ชาวเลเล่าให้ฟังว่า พาไปแต่เฉพาะเด็กผู้ชายที่ว่ายน้ำได้แล้ว เด็กเล็ก ๆ ให้อยู่กับแม่ บางทีให้อยู่กับย่ากับยายบ้าง ขณะที่กำลังพูดคุยอยู่กับชาวเลพบเด็กผู้หญิงชื่อจุกอายุ 6-7 ปี เป็นหลานลุงคาร์กี้แย่งบุหรี่ปากลุงคาร์กี้ไปสูบต่อ โดยที่ลุงคาร์กี้หรือคนอื่น ๆ ก็ไม่ได้บอกหรือตักเตือนแต่อย่างใด		
17 ธ.ค. 2539	ผู้ชายหัวหน้าเผ่าและเด็ก ๆ 2-3 คน	- ทำให้ดู - เด็ก ๆ เลียนแบบจากผู้ใหญ่	ที่บ้านบ้านลุงคาร์กี้หัวหน้าเผ่ากำลังนั่งคุยอยู่กับผู้วิจัย ขณะที่ลุงคาร์กี้กำลังนั่งสูบบุหรี่ อยู่นั้นจุกและเด็กผู้หญิงอีก 2 คนแย่งซองยาเส้นของลุงคาร์กี้ไปเคี้ยวเล่น เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บางคนเขาทำกัน, เมื่อวิ่งเล่นได้สักพักก็มาเอาไปอีกลุงคาร์กี้ยิ้ม พร้อมกับบอกว่า การเคี้ยวยาเส้นนั้นดีจะทำให้ฟันและเหงือกเด็กแข็งแรง	- บุคคล - ยาเส้น - บุหรี่	

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ
17 ธ.ค. 2539	ผู้ชาย 1 คน	- ทำให้ดู	วันที่ที่หน้าหมู่บ้านน้ำจืดปลากระบอกขึ้นมาเล่นตาม สายน้ำ พบเห็นน้ำไหลลงใช้ “ซุม” เป็นเครื่องมือแทงปลา บนคิวน้ำมีลักษณะเป็น 3 ง่าม แขนงปลากระบอกให้ เด็ก ๆ ที่วิ่งเล่นอยู่บนชายหาดดู	- เครื่องมือ แทงปลา - ปลากระบอก	
18 ธ.ค. 2539	หัวหน้าเผ่าและ ผู้นำชุมชนอีก 2 คน	- เล่าให้ฟัง - พาไปดู	วันนี้ลุงดาร์กี้ ลุงชาลามี และ น้ำคูนุง พาผู้วิจัยไปดูตาม อ่าวต่าง ๆ ที่เคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานและสุสานในอดีต บริเวณอ่าวบอนเล็ก อ่าวบอนใหญ่ ลุงดาร์กี้ชี้ให้ดูสุสาน โบราณ และที่ตั้งของศาลเจ้าชาวเลในอดีต ลุงดาร์กี้เล่า ให้ฟังว่า เมื่อสมัยก่อนบนอ่าวบอนใหญ่นี้ มีมอเก็นอยู่ กันหนาแน่น แต่เมื่อปี พ.ศ. 2537 ได้เกิดโรคคอหิวน้ำ- คอกโรคทำให้ชาวเลตายกันมาก ตายสัปดาห์ละ 7 คน จึงจำเป็นต้องย้ายที่อยู่ใหม่ ซึ่งมาอยู่กันในปัจจุบัน นี้ หลังจากนั้นลุงดาร์กี้ได้พาผู้วิจัยต่อไปยังสุสานชาวเล ในปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณอ่าวแม่ยาย ซึ่งเป็นอ่าวที่ใหญ่ ที่สุดอยู่บนเกาะสุรินทร์เหนือ ลักษณะของหลุมฝังศพ มีดินกลบให้เห็นอยู่ทั่วไป บนหลุมมีก้อนหินรูปร่างต่างๆ วางไว้ ลุงดาร์กี้เล่าให้ฟังว่า เอาไว้จำว่าหลุมไหนของใคร	- บุคคล - สถานที่จริง ได้แก่ ที่ตั้งชุมชน และสุสาน ทั้งในอดีตและ ปัจจุบัน	

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ
19 ธ.ค. 2539	- พ่อ และลูกผู้ชาย อีก 2 คน	- ทำให้ดู - บอกให้ทำ - ช่วยเหลือพ่อทำงาน	วันนี้พบผู้ชายคนหนึ่งกำลังสร้างบ้านใหม่ ใกล้เคียง ๆ กับบ้านหลังใหม่ พบเด็กผู้ชาย 2-3 คนกำลังส่งใบค้อที่เย็บให้ติดกันเป็นแถว ซึ่งเรียกว่า “แซง” ให้กับพ่อมุงหลังคา ส่วนพ่อเมื่อได้ แซงก็นำไปมุงหลังคา จากนั้นใช้เชือก (หาวยเหลาเป็นเส้นเล็ก ๆ) ผูกให้แซงนั้นติดกับไม้บนหลังคา พร้อมทั้งบอกให้ลูกดูวิธีการผูกว่าต้องผูกอย่างไร จึงจะทำให้แข็งแรง	- บุคคล (พ่อ) - ของจริง ได้แก่ แซง การสร้างบ้านจริง เครื่องมือในการสร้างบ้าน	
19 ธ.ค. 2539	กลุ่มผู้หญิง 8-9 คน พร้อมทั้งเด็กเล็ก ๆ	- การเลียนแบบ - การทำให้ดู	ช่วงบ่ายได้ค้นไม้หน้าบ้านลุงจารย์ ผู้หญิง 8-9 คน นั่งเล่น ไพ่กันเป็นกลุ่ม ภายในกลุ่มมีเด็กทารกที่แม่กำลังให้ดื่มนมด้วย เด็กผู้หญิงอายุ 5-6 ปี หลายคนนั่งดูแม่เล่น ไพ่อย่างตั้งอกตั้งใจ ชาวเลเหล่านี้เล่น ไพ่เป็นการพนันกัน แต่จากการสังเกตทุก ๆ ครั้งจำนวนเงินที่เล่นนั้นมีไม่มากนัก 10-20 บาท	- บุคคล - สื่อของจริง ได้แก่ ไพ่	

วัน/เดือน/ปี	บุคคล/กลุ่มบุคคล	วิธีการในการถ่ายทอด	เหตุการณ์/สถานการณ์	สื่อในการถ่ายทอด	หมายเหตุ
20 ธ.ค. 2539	- กลุ่มเด็กและผู้ใหญ่ ในชุมชน 20-30 คน	- การทำให้ดู - การบอกให้รู้	วันนี้ที่บ้านลุงดาร์ก็เวลา 18.30 น. มีพิธีปิดรังควานให้กับ เด็ก ๆ ในหมู่บ้านเมื่อถึงพิธีบวงสรวงลุงดาร์ก็ใช้ผ้าพัน ศีรษะ แล้วนั่งลงตรงหน้าเพื่อนบ้านที่ต่างก็อุ้มลูก อุ้ม หลานของตนวัย 2-3 ปี มาเพื่อให้ลุงดาร์ก็ช่วยปิด รังควานให้ ถามทุกคนในหมู่บ้านทุกคนตอบว่า ที่ทำพิธี อย่างนี้ ก็เพื่อไม่ให้เด็ก ๆ ในชุมชนของตนเป็นโรคภัยไข้ เจ็บต่าง ๆ เพราะช่วงนี้ ในหมู่บ้านชาวเลมีโรคภัยไข้เจ็บ มาก ในพิธีมีขนมต่าง ๆ ถูกจัดเรียงไว้ในจานมี กล้วยน้ำว้า พร้อมนมข้นหวานชงใส่ด้วยแก้ว เมื่อลุง ดาร์ก็ทำมือเป็นการปิดเป่า ลุงชาลามี ก็ใช้มือปอกกล้วย น้ำว้าซึ่งแทนเด็กแต่ละคน เมื่อขามคำคืนทุกคนในหมู่บ้านต่างพากันดื่มเหล้า สนุกสนาน ร้องเพลง ร่ายรำกันอย่างรื่นเริง ร้องเป็น ภาษามอเกิน เพลงเหล่านี้ใช้วิธีการจดจำ แล้วถ่ายทอด กันต่อไปเรื่อย ๆ จนทุกวันนี้เหลืออยู่เพียงไม่กี่เพลง	- บุคคล - ของจริงในการ เช่น ไข่ - พิธีกรรม	

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์	นายสมเกียรติ สัจจารักษ์	ผู้ให้สัมภาษณ์	นายคารกึ่ กลาทะเล
เวลา	17.00 น.	วัน/เดือน/ปี	18 กุมภาพันธ์ 2540
สถานที่สัมภาษณ์	บนชายหาดหน้าบ้านชาวเล		

- ลุงคารกึ่รู้มัยว่าบรรพบุรุษของลุงมาจากไหน

มาจากสุมาตรา แรก ๆ อยู่บนเรือจ้างกันเร่ร่อนไปอยู่ตามเกาะโน้นเกาะนี้ พ่อผมเพิ่งมายกบ้านอยู่ที่ปากจก เกาะพระทอง แล้วพ่อผมตายพีม้ารา แกเป็นหัวหน้าเผ่าต่อ แกชวนย้ายมาอยู่บนสุรินทรกัน

- มีการติดต่อกับชาวเลที่อื่นบ้างมัย

มีเหมือนกัน โดยมากไปหาหมอเก็นบนเกาะย่านเชือก พม่า บางทีหมอเก็นเกาะสุรินทรแต่งงานกับหมอเก็นเกาะย่านเชือก แล้วย้ายไปอยู่บนเกาะย่านเชือก เหมือนไอ้กองเม็ยคนแรกมันอยู่เกาะย่านเชือก

- ที่เกาะย่านเชือกของพมามีเรื่องงามแบบนี้มัย

มีมาก หลายลำหมอเก็นบนเกาะย่านเชือกชอบอยู่ในเรื่องงาม บางคนก็อยู่บนบ้านเหมือนพันธุ์ อยู่กันมากแฉวเกาะย่านเชือกหมอเก็นมากกว่าบนเกาะสุรินทร

- เรื่องงามของหมอเก็นบนเกาะสุรินทรเหมือนหรือว่าต่างกับเรื่องงามของหมอเก็นบนเกาะย่านเชือก

เหมือนกัน พีม้าราแกเป็นหัวหน้าเผ่าคนก่อนแกจำมาจากหมอเก็นบนเกาะย่านเชือก แลแล้วเอามาหัดให้พวกผมทำ บางทีพวกผมไปช่วยเขาทำกันบนเกาะย่านเชือก

- แลวลักษณะของบ้านละเหมือนหรือต่างกัน

เหมือน ๆ กัน แต่บ้านมอเก็นบนเกาะย่านเชือกบางบ้านมุงด้วยใบพร้าว บนเกาะ
ย่านเชือกมีใบพร้าวมก

- เวลาลูมมารา หัวหน้าผาคคนก่อนสอนให้ทำเรือให้ทำบ้านแกสอนอย่างไร

แกไปเห็นเขาทำกันบนเกาะย่านเชือก แกจ้มาว่าเขาทำพื้นเรือ แกเอามาหัดให้พวก
คนชาย ๆ ทำกัน แกทำให้แล แกบอกไปด้วย เราแรก ๆ แลแกทำก่อนแกบอกว่าเวลาจะทำเรือ
นั้นต้องเลือกไม้ให้ดี ต้องให้ต้นมันโค้งนิด ๆ เรือมันจะได้โค้ง เหมือนจะยกบ้านต้องแลที่แล
ทางก่อน

- เวลาแกสอนให้ทำแกสอนให้หลายคนมั้ย

ไม่หลายคน สอนให้คนเดียวแกสอนให้ซาลามา ลูกแก เหมือนผมก็ต้องสอนให้ลูก
ผม ถ้ามันทำบ้านทำเรือไม่เป็นมันเอาเมียไม่ได้ พ่อต้องสอนให้มันทำ

- สอนลูกให้ทำเรืออย่างไร

หัดให้มันไซอะจัยไซอะจัยเรือตามเรา ถ้ามันทำผิดก็บอกมัน ทำให้มันแล พอมัน
ใหญ่ขึ้นมันขับเอง

ผู้สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ สัจจรักษ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นายโจ๊ก กลาททะเล
เวลา 10.00 น. วัน/เดือน/ปี 20 กุมภาพันธ์ 2540
สถานที่สัมภาษณ์ บ้านนายชาลามา กลาททะเล (พ่อของโจ๊ก)

- โจ๊กแทงปลาเป็นมัย แล้วใครเป็นคนสอนให้

 เป็น ปู่สอนให้ผมเมื่อตอนผมเล็ก ๆ ผมไปแทงปลากับปู่ แต่ผมยังแทงไม่เป็นไป
 แลเขาก่อน

- แล้วยานมัยกว่าจะแทงปลาเป็น

 ไม่นาน พอเราว่ายน้ำจับแล้วปู่ก็พาเราลงไปแทงปลา

- ปู่มีวิธีการสอนให้ดูอย่างไรว่าบริเวณไหนมีปลาเยอะหรือไม่วะ

 ปู่พาผมไปแถว ๆ ที่ว่าปลามันมาก ๆ ปู่บอกว่าปลามันมีมากแถว ๆ หินกอง แถว ๆ
 ที่ว่าน้ำเขียว ๆ ปลามันชอบขึ้นมาเล่นน้ำ โดยเฉพาะตอนหัวค่ำกับตอนหัวรุ่งแถวอ่าวแม่ยาย
 ปลาเยอะแต่ต้องเวลาคดสั้นเฉียบ ๆ

- ปู่สอนให้แทงปลาอย่างไร

 แรก ๆ ปู่หัดให้จับแหลม จับชুম ปู่บอกว่าแหลมเอาไว้แทงปลาได้น้ำ แต่ถ้าเป็นชুম
 เราเอาไว้แทงปลาปลานอนคว่ำหน้า หรือว่าที่ ๆ วน้ำขึ้น ๆ ปู่พาผมโดดลงไปในน้ำ ดำลงไปพร้อม
 ๆ กัน ผมเห็นปู่ดำตามปลาไปเฉียบ ๆ แล้วใช้แหลมแทง ปู่บอกว่าต้องจับแหลมให้จับ

- นอกจากปู่แล้วมีใครสอนให้อีกบ้าง

 พ่อผมบ้างแต่ส่วนใหญ่ปู่ผมหัดให้

ผู้สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ สัจจารักษ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ นางก้อย กลาทะเล

เวลา 12.00 น.

วัน/เดือน/ปี 20 กุมภาพันธ์ 2540

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านลุงดาร์กี้ (หัวหน้าเผา)

- ป้าก้อยเป็นหมอด้าแยมานานแล้วหรือยัง

นานแล้ว แต่แรก ๆ ไม่ได้เป็นแม่ทาน ช่วยเขา ช่วยคนที่แม่ทานนั้น

- แล้วใครเป็นคนหัดให้ทำคลอด

แม่จันหัดให้ แม่จันแรก ๆ แก่เป็นแม่ทาน แต่พอแก่แก่แล้ว แก่ทำไม่รอด แก่ถึงหัดให้จัน

- แล้วแม่ของป้าสอนให้ป้าทำคลอดอย่างไร

แรก ๆ จันไปช่วยแม่จันก่อน ไปช่วยหีบของให้แม่ เห็นแม่จันเกิดให้เขาบางครั้ง แม่จันก็บอกเหมือนกันว่าต้องทำพันหรือ เด็กถึงเกิดง่าย ๆ

- แล้วคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านนี้มีใครอีกบ้างที่เป็นหมอด้าแยได้

มีหลายคน มีเซี่ยะก็ทำคลอดได้ แม่มันเคยเป็นแม่ทานมาเหมือนกัน

- แล้วตอนนี้ป้าก้อยสอนให้ลูกเป็นหมอด้าแยต่อไปจากป้าอีกมั๊ย

ยังไม่ได้หัดให้ใคร จันยังคลอดได้ก่อน มีเซี่ยะก็ยังคงคลอดได้

- เวลาทำคลอดเสร็จแล้วเขาให้อะไรแกหมอด้าแยบ้าง

ให้เงินคนละ 150 บาท แต่ถ้าสมัยก่อนไม่มีเงินเขาให้ของกัน เป็นข้าวสารเป็นผา
ตุ๊กก็ได้

ผู้สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ สัจจรักษ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นายไต้ กลาทะเล
 เวลา 09.00 น. วัน/เดือน/ปี 21 กุมภาพันธ์ 2540
 สถานที่สัมภาษณ์ บนชายหาดหน้าบ้านนายไต้ กลาทะเล

- นี่นายไต้กำลังทำอะไร

กำลังทำ “แปะตอก” เอาไว้เจาะหอยเจาะที่มันอยู่แถว ๆ ไซดหิน

- ไปเห็นวิธีการทำแปะตอก นี้มาจากไหน

ผมเคยอยู่ที่เกาะย่านเชือก พม่า ผมเห็นพวกมอเกินแถว ๆ เกาะย่านเชือกเขาทำกัน
 บนเกาะสุรินทรนี่เขาก็ทำกันพื่อนั้น

- แล้วเมื่อก่อนใครเป็นคนหัดให้ทำเครื่องมือเหล่านี้

พ่อผมหัดให้ แค่อเล็ก ๆ ผมเห็นเขาทำกัน ทำพวกเครื่องมือนี้มันทำยากต้องเอาไป
 เผาไฟให้มันร้อน พอบอกว่าถ้าเราเอาไปเผาไฟให้มันร้อน มันตีได้ง่าย คัดให้มันโค้งก็ได้ พ่อทำ
 ให้แล้วบอกผมด้วยว่าต้องทำพื่อนี้

- เครื่องมือเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างหรือไม่

เปลี่ยนไปเหมือนสมัยก่อนพวกชุม พวกแหลมเขาทำด้วยไม้ไผ่ แต่พอหลัง ๆ เขา
 เปลี่ยนไซเป็นเหล็กกันหมด

- ระวังเครื่องมือในอดีตกับในปัจจุบันอย่างไรกันดีกว่ากัน

เครื่องมือพวกนี้ ที่ทำด้วยเหล็กดีกว่า มันไม่ค่อยหัก มันแข็งแรงดี

ผู้สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ สัจจารักษ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ นางยุพา กลาทะเล

เวลา 13.00 น.

วัน/เดือน/ปี 21 กุมภาพันธ์ 2540

สถานที่สัมภาษณ์ บนเรืองามของนางยุพา กลาทะเล

- เล่นไพ่มานานแล้วหรือยัง

นานแล้ว เล่นเป็นตั้งแต่เป็นเด็ก ๆ

- ใครเป็นคนหัดให้เล่นไพ่

ไม่มีใครหัดให้เล่นคนอื่น ๆ เขาเล่นกัน เคยไปอยู่ที่ศึกคัก คนแถวศึกคักเขาเล่นไพ่มากันทุกคน เห็นเขาเล่นกันจำเอาไว้ ถึงค่อยเอามาหัดเล่นกัน

- ที่เล่นไพ่วันนี้เล่นเพื่อความสนุกสนานหรือการพนัน

เล่นพนันเอาต่างคักกัน

- การเล่นไพ่วันนี้คิดว่าดีหรือไม่ดี อย่างไร

ดีเหมือนกัน อยู่ว่าง ๆ เล่นไพ่มากันสนุกดี

- ทำไมถึงเล่นกันแต่เฉพาะผู้หญิง

คนชาย ๆ ไม่ค่อยได้หัด ต้องออกเรือไปดำหอย ไปแทงปลา

- ถ้าได้เงินมาจากการเล่นไพ่มาก ๆ เอาไปทำอะไร

เอาไปซื้อของไว้กิน ซื้อยาเส้น เก็บเอาไว้เล่นไพ่วันอื่นอีก

ผู้สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ สัจจรักษ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายสุทัศน์ กล้าทะเล

เวลา 16.40 น.

วัน/เดือน/ปี 21 กุมภาพันธ์ 2540

สถานที่สัมภาษณ์ ลานทรายกลางหมู่บ้าน

- สุกัดตนเกิดที่นี้มั๊ย

ไม่ไช่เกิดเกาะย่านเชือก

- แล้วทำไมถึงมาอยู่เกาะสุรินทร

เราได้เมียคนนี้ได้ลูกลุงคาร์ก็ แม่เฮ แค่งเกิดลูกนั้นลูกเรา

- อยู่เกาะสุรินทรทำอะไรกิน

หาหอย หาปลา เหมือนเพื่อนเขา

- งมหอย กับแทงปลา อะไรง่ายกว่า

งมหอยง่ายกว่า หอยราคาแพงกว่าปลา หอยนมสาวโลหนึ่ง 200 แถวระนอง
หอยโขง เวลาเราได้เปลือกมันชั่งโล 1,500

- หอยมันอยู่อย่างไรในเล เวลาเราดำลงไป

หอยมันอยู่ในหิน เป็นเพิงหิน หอยโขง ไช้โกโด่เขี่ยออกมา สมัยก่อนไช้ไม้เขี่ย

- ใครสอนให้เวลาดำลงไปหอยมันอยู่ในเพิงหิน

พ่อเราสอน ดำลงไปกับพ่อ พ่อชี้ให้เล ลูกเขี่ยออกมา ว่าเป็นหอยหรือว่าเป็นหิน
ชาวเลทุกคนแรก ๆ พ่อจะหัดให้ดำลงไปกับพ่อ

- พ่อสอนให้ดำหอยอย่างเดียวหรือ

พ่อสอนให้ตัดเตย พ่อพาไปในป่า เราไม่หาญไปคนเดียว พ่อต้องสอนให้หัดเรียง
ใบเตยไม่ให้หนามแทงมือ แล้วก็แบกได้

- พ่อสอนแล้วแม่ละ แม่ไม่สอนหรือ

มอร์เกินแม่ส่วนใหญ่สอนลูกสาว เหมือนลูกสาวราว ๆ สาวเย็น (อายุ 12 ปี) แม่
สอนให้สาน สอนให้ทำกับ

ผู้สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ สัจจารักษ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ น.ส.แกล้ง กลาทะเล

เวลา 10.00 น.

วัน/เดือน/ปี 4 มีนาคม 2540

สถานที่สัมภาษณ์ หน่วยประมง

- แกล้งแต่งงานนานแล้วหรือยัง

ไม่นานที ปีที่แล้วนี่เอง

- แกล้งดำหอยเป็นมัย

เป็น เราดำหอยชักตีน หอยเม่น แต่เวลาน้ำขึ้น คนหญิง ๆ ดำได้แต่ว่าตองน้ำขึ้น

- ดั้นขนาดไหน ได้

2-3 วาได้

- ใครหัดให้ดำ

ไม่มีใครหัดให้ น้ำขึ้น ๆ เหมือนเด็ก ๆ ไหริ่ดำได้ ดำลงไปเล่น

- แล้วการसान เหมือนसानเตะกันไหริ่ใครหัดให้

แม่หัดให้ หัดให้सानเตะกัน (เสื่อ) อีทุ้ม (กระปุก) บางทีเป็นคนอื่น ๆ ในบ้าน

- แล้วแม่สอนให้ทำไหริ่อีก

สอนให้ทำกับข้าว หุงข้าว สอนให้เจาะหอย แล้วก็สอนให้เก็บผักมาทำแกง

- ผักไหริ่บ้างที่กินได้

ผักหวาน เตาร่าง ยอดละโอน ยอดหวย จี๋เหล็ก

- แล้วเห็นพวกห้วมันละ ใครหัดให้ขุด

แม่ โดยมากคนหญิง ๆ ขุด ขุดห้วกลอย ห้วมัน

- หัวกลอยเอามาทำพริกกิน

เอามาถึงฝานบางๆ แช่น้ำเค็ม 3 คืน แลวกี่แช่น้ำจืด 2 วัน ถึงค่อยนำมาผัดกับ
น้ำตาล

- แลวหัวมันละ

เอามาหมก ต้ม ทำแกงก็ได้

- แลวเหมือนหอยละ หอยที่คนหญิง ๆ หากันง่าย ๆ มีหอยไทรบ้าง

มีหอยชักตีน หอยน้ำพริก หอยเล็บมือนาง หอยนมสาว หอยเม่น

ผู้สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ สัจจารักษ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชาลามา กลาทะเล

เวลา 09.00 น.

วัน/เดือน/ปี 5 มีนาคม 2540

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านนายชาลามา กลาทะเล

- ลูก ๆ ของลุงทำเรือเป็นทุกคนมั๊ย

ทำเป็นทุกคนแต่เหมือนไอ้กองมันใช้เรือผม ผมให้มัน

- แล้วใครสอนให้ทำเรือละ

ผมบาง พอผมบาง

- สอนนานมั๊ย

สอนตั้งแต่เล็ก พอใหญ่ขึ้นมันก็ทำได้

- สอนให้ทำพันหรือ

มอแกนเราเวลาจะทำเรือ เขาต้องขึ้นไปบนป่าไปเลือกไม้ ไม่ต้องคุดหน้อย ๆ เรือมันจะได้โค้ง ๆ นิด แล้วใช้ขวานโค่นลงมา แล้วเวลาเอาลงมาจากบนป่าคนหญิง เด็ก ๆ ทุกคนต้องช่วยกันชักลงมาจากบนเขา เสร็จแล้วถึงจะใช้อะจัญคุให้เป็นเรือ พอเสร็จแล้วเผาไฟให้เรือมันแยกออกใช้ไม้คันเอาไว้ แล้วคอยต่อขึ้นมาค้วยไม้กำ เอาซี่ชันมาอุดอย่าให้น้ำรั่ว เสร็จแล้วขึ้นไปบนป่าไปตัดเตย ตัดไม้ไผ่ มาทำหลังคา ทำฟาก เหมือนใบเตยเอามาเย็บเป็นเชิงติดกัน ให้เด็ก ๆ มาช่วยเย็บ แล้วพาขึ้นไปมุงหลังคาเรือ

- นานมั๊ยกว่าจะเสร็จ

ถ้าช่วยกันก็ 3-4 เดือน ถ้าคนเดียวเป็นปี ๆ เหมือนกัน

- แล้วเหมือนเวลากลับบ้านละ ช่วยกันมั๊ย

ช่วยเหมือนกัน ช่วยตอนทำเสา ทำโครงบ้านไทร แต่อ้ออื่นทำเอง

- ลุงชาลามาใครหัดให้ที่บ้าน

พอม แต่บ้านผมสมัยพอมสร้างไม่เหมือนบ้านนี้

- แล้วเป็นแบบไหน

เหมือนบ้านมีเขี่ยะ

- แล้วลูก ๆ ของลุงเหมือนไอ้ก้อง ไอ้จอกทำเป็นมัย

ทำเป็น ผมหัดให้เหมือนกัน

- หัดพันหรือ

หัดให้เขี่ยะแรง ให้สับฝ่า สับไม้ไผ่มาทำฟากปูบ้าน ให้ชุดหลุมไทร ทำทุกอย่าง
ถ้ามั่นทำผัดบอกรมั่น

- แล้วนอกจากนี้มอเกินเรายังหัดทำอะไรอีกบ้าง

หัดให้มันทำเครื่องมือหากิน พวก ชุม ลอน

- แล้วหัดให้ทำหรือ

ของพันนี้บางที่ไม่ต้องหัดให้หรือก มันเห็นอยู่ทุกวันพอใหญ่ขึ้นมันทำเป็นเอง

- แล้วเหมือนแทงปลา ดำหอย ละต้องหัดให้มัย

หัด หัดให้ดำน้ำลึก ๆ เพราะว่าหอยดี ๆ เหมือนหอยโข่ง หอยเล็บมีอนางอยู่ลึก

- เวลาดำลงไปเด็ก ๆ ดำลงไปกับใคร

ดำลงไปกับผม เด็ก ๆ โดยมากพอหัดให้ พาดำลงไปบอกว่าหอยมันอยู่ตามเพิงหิน
โพรงหิน ซี้ให้แล บางทีให้มันไซ้โกโด่เขี่ยออกมาแล้วเป็นหอยหรือว่าเป็นหิน เหมือนจ็อก
แรก ๆ ผมซี้ให้แลหอย มันคิดว่าผมไซ้ให้มันขึ้น มันขึ้นมาบนน้ำ ผมก็ต้องตามมาบอกมันว่า กู
ให้มึงแล้วหอยมันอยู่ตามที่พันนั้น

- ส่วนการแทงปลาละ ลุงชาลามาสอนให้ลูก ๆ แแทงปลาหมี่

สอนให้เหมือนกับคำหอยนั้นแหละ ต้องพาไปแถว ๆ หินกอง หรือบางทีที่ ๆ มี
สายน้ำเชี่ยว ๆ ปลาหมี่ขึ้นเยอะ เวลาคำพอจะบอกให้ลูกเจียบ ๆ อย่าทำให้น้ำเพิ่มปลาหมี่จะตก
ใจ ถ้าแค ๆ แแทงได้เลย แต่ถ้ายู่ไกลต้องคำตามปลาไปเรื่อย ๆ ตอนจับแหลมให้จับอย่าให้สั้น
ไหยาวเกินไป

- การใช้แหลมกับชุมตางกันหรือ

แหลมเอาไว้แทงปลาเวลาเราอยู่ได้น้ำ ใช้ป้องกันตัวเองก็ได้ แต่ถ้าเราอยู่บนเรือ เรา
ใช้ชุม แลว ๆ น้ำตื้น ๆ เราใช้ชุมเหมือนกัน

ผู้สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ สัจจารักษ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางยะหญิง กลาทะเล
 เวลา 13.15 น. วัน/เดือน/ปี 5 มีนาคม 2540
 สถานที่สัมภาษณ์ บนเรือนายศักดิ์ กลาทะเล ขณะออกไปเจาะหอย

- ไปเจาะแถวไหนกันวันนี้

แถวหินแพ ขาง ๆ อ่าวทรายแดงที่มอเกินเราไปตัดไม้กำทำเรือไทร

- เวลาไปที่หนึ่ง ไปกันเต็มลำเรือแบบนี้มั๊ย (ประมาณ 20 คน)

ไปกันเต็มลำพุ้นนี้ทุกทีแหละ แต่โดยมากเป็นเด็กหญิง ๆ แค่วายนำเป็น

- ทำไมต้องวายนำเป็นด้วย

ต้องโคดลงน้ำแล้ววายนำขึ้นบนหิน ถ้าวายนำไม่เป็นไปไม่ได้

- ใครสอนให้เด็ก ๆ เจาะหอย

แม่ บางทีก็เป็นย่า คนแก่ ๆ หรือว่าเป็นคนหญิง ๆ ที่ไปด้วยสอนให้

- สอนพุ้นหรือ

สอนให้เจาะหอย ไขแปะดอกขางแคไม้แหลมเคาะให้หอยแตก แล้วใช้ฝ้ายแหลม
 เขี่ยออกมาใส่จะหลอด

- แล้วบอกเด็ก ๆ หรือว่าตรงไหนมีหอย ตรงไหนไม่มี

แถว ๆ ที่หินมันลาด ๆ มีหอยทั้งแพแหละ บางทีเป็นหอยน้ำพริก หอยนมสาว แต่
 ส่วนใหญ่เป็นหอยเจาะ

- พอได้หอยมาแล้วเอามาทำกินหรือ

เอามาต้ม มาทำแกงคั่ว แกงใส่ส้มก็ได้

- แลวนอกจากนี้แม่ต้องสอนให้ลูกสาวทำอะไรอีก

สอนให้เลี้ยงน้อง หุงข้าว ทำแกง สานเตยไทร

- ผู้หญิงชาวเลสานเตยเป็นไข่ม้อย

สานเป็น แม่ต้องสอนให้ลูก ทำให้เป็นเอาไว้นอน เอาไว้ใส่ของไหม

- สอนพันพริ้อ แบบว่าสอนอะไรก่อน

ต้องสอนให้หัดผ้าใบเตยเป็นเส้น ๆ ก่อน ผ้าให้เท่า ๆ กันแล้วเอาไปตากแดด แล้วเอามาชูด หัดให้เด็ก ๆ ชูดอย่าให้ขาด ชูดด้วยไม้ไผ่ แล้วคอยเอามาสาน

- เวลาสาน สอนพันพริ้อ

แรก ๆ หัดสานตอนขึ้นต้นให้จับ แต่ว่าแล้วแต่เราสานอะไร สานตะกั้น สานอีทும் ขึ้นไม่เหมือนกัน ถ้าขึ้นได้พอสานทีหลังง่ายแล้ว

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย